

Przegląd legislacyjny Instytutu Misesa #6

Autor: **Jakub Juszcak**

Jaki jest status prawny zmian w polskiej ortografii?

W 2024 roku Rada Języka Polskiego przy PAN [przyjęła uchwałę](#) dotyczącą zmian w polskiej ortografii, które mają wejść w życie w 2026 roku. Według deklaracji samej Rady, reforma ma na celu dostosowanie pisowni do współczesnych realiów językowych oraz ułatwienie nauki zasad, szczególnie osobom przyswajającym polszczyznę jako język obcy. Nowe wytyczne dążą również do zminimalizowania liczby wyjątków, które dotychczas sprawiały użytkownikom największe trudności.

Wprowadzenie tych zmian [budzi jednak pytania o ich status prawny](#). Wskazuje się bowiem, że zgodnie z art. 87 Konstytucji RP, źródłami powszechnie obowiązującego prawa są: Konstytucja, ustawy, ratyfikowane umowy międzynarodowe oraz rozporządzenia (a na obszarze działania organów, które je ustanowiły – akty prawa miejscowego). Uchwały RJP nie figurują w tym katalogu. Warto przy tym zauważyć, że sama Rada nie jest organem ustawodawczym, uchwałodawczym ani administracyjnym.

Komentarz:

Przykład reformy ortografii w ciekawy sposób pokazuje, jak pozornie przyziemna kwestia techniczna może generować istotne wątpliwości prawne. Konsekwencje zmian dla osób przyzwyczajonych do dotychczasowych zasad mogą być dotkliwe – utrata kilku punktów na egzaminie maturalnym z powodu dawnych nawyków może potencjalnie zaważyć na wynikach rekrutacji na studia. Na szczęście Centralna Komisja Egzaminacyjna [zareagowała z wyprzedzeniem](#), deklarując wprowadzenie okresu przejściowego w ocenianiu, który ma potrwać do końca 2030 roku. Nie rozwiązuję to w pełni problemów. Jaka jest bowiem ostateczna podstawa prawna obowiązywania zmian ortografii?

Rada Języka Polskiego działa na podstawie ustawy o języku polskim, która w art. 13 ust. 1 przyznaje jej prawo do „ustalania zasad ortografii”. Nie zmienia to jednak faktu, że w poprzedzającym artykule zdefiniowano ją jako „instytucję opiniodawczo-doradczą w sprawach używania języka polskiego”. W

świetle art. 87 Konstytucji nie ulega wątpliwości, że zmiany te nie mają charakteru powszechnie obowiązującego.

Jak pisze dr Paweł Czarnecki w komentarzu do ustawy o języku polskim: *W doktrynie zwraca się uwagę na zewnętrzny charakter uchwał w zakresie ortografii i interpunkcji, a zatem uchwały ortograficzne mają być stosowane w stosunku do wszystkich, którzy posługują się tym językiem. Nie sposób jednak stwierdzić, że uchwały mają wiążącą moc w stosunku do adresatów. Zarówno regulamin, jak też przepisy ustawy o języku polskim nie ustalają obowiązku publikacyjnego uchwał Rady, zatem niezależnie od zamkniętego katalogu źródeł prawa w rozumieniu art. 87 Konstytucji trudno wymagać, aby obywatele mieli obowiązek prawny się do nich stosować.*¹

Ten sam autor określa ustawę o języku polskim mianem „niedopracowanej”, a wręcz „bubla legislacyjnego”². W świetle powyższych rozważań trudno się z tą opinią nie zgodzić.

Dla porównania, poprzednia wielka reforma ortografii z 1936 roku miała postać [rozporządzenia ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego](#), została więc wprowadzona aktem prawnym (choć w sposób jasny obowiązywała jedynie szkoły). Należałoby oczekiwać, że ewentualne zmiany podobnego kalibru (zwłaszcza w szkolnictwie, które jest właściwie jedynym obszarem, gdzie obecnie ortografia może zaważyć o przyszłości) będą miały współcześnie co najmniej równie silną podstawę prawną.

Z perspektywy metaprawnej warto postawić szersze pytanie: czy państwo powinno regulować język i decydować o jego kierunkach rozwoju? Czy zmiana ta była konieczna i czy nie wystarczyłoby naturalne wykształcenie się zwyczaju językowego, który z czasem zostałby zaakceptowany? Język jest przykładem ładu spontanicznego, tworzonego oddolnie przez użytkowników. To oni decydują, które formy się przyjmują, a które zostają odrzucone. Odgórne „projektowanie” języka za pomocą uchwał o wątpliwym statusie prawnym jest z perspektywy użytkowników niezasadne, a wręcz problematyczne.

¹ P. Czarnecki, *Ustawa o języku polskim. Komentarz.*, Wydawnictwo Prawnicze LexisNexis, Warszawa 2014, s. 160-161, za: J. Bień, „Status prawny uchwał ortograficznych”. *Język Polski*, 97(1), s. 146-148.

² A. Witorska, „Kilka uwag o zmianie '26 konwencjonalnych zasad pisowni w aktach prawnych”. *Poradnik Językowy*, 822(3), s. 21.

Podsumowanie wybranych projektów prawnych z poprzednich przeglądów

Wraz z końcem roku dobiegło końca procedowanie niektórych projektów aktów prawnych omawianych wcześniej na łamach Przeglądu Legislacyjnego. Ze względu na ich wagę, powracam do nich, aby przybliżyć ich dalsze losy.

Chat control ([Przegląd nr 2](#)): Rządy krajów UE uzgodniły wspólne stanowisko. Z wersji proponowanej przez Radę usunięto zapisy inwigilacyjne, które zobowiązywałyby dostawców usług do skanowania prywatnych wiadomości użytkowników. Pozostawiono jednak przepisy dotyczące weryfikacji wieku. Przyjęcie tego stanowiska oznacza rozpoczęcie w styczniu 2026 roku trilogu (konsultacji Rady, Komisji i Parlamentu). Sukces przeciwników inwigilacji jest więc połowiczny – przykłady ze Zjednoczonego Królestwa i Australii pokazują, że obowiązkowa weryfikacja wieku jest w praktyce nieskuteczna, budzi wątpliwości merytoryczne i stanowi zagrożenie dla anonimowości w sieci.

Ostateczny kształt regulacji nie jest pewny, zwłaszcza że Komisarz UE ds. spraw wewnętrznych Magnus Brunner [opowiedział się za nieingerującą w prywatność propozycją parlamentarną](#). Jest to zaskoczenie, gdyż jego poprzedniczka, Ylva Johansson, była zagorzałą zwolenniczką pierwotnego projektu i inwigilacji korespondencji i [w jego obronie korzystała z różnych, niekoniecznie merytorycznych, argumentów](#).

Rząd RP nie poparł powyższej propozycji.

Kaski dla rowerzystów i kierujących hulajnogami ([Przegląd nr 2](#)): W toku prac parlamentarnych do ustawy dodano poprawkę podnoszącą minimalny wiek kierujących hulajnogami do 13 lat. Zmiana ta przybliży polskie przepisy do standardów unijnych. Ustawa [została podpisana przez Prezydenta](#) i wejdzie w życie po 6 miesiącach od ogłoszenia (przełom maja i czerwca 2026 r.). Choć kwestia kasków była już komentowana, to trudno ocenić ostateczną zasadność podwyższenia wieku – zmiana ta zdaje się wynikać z nagłej reakcji na wypadki z udziałem niepełnoletnich. Należy jednak zauważyć, że egzekucja przepisów ruchu drogowego wobec tej grupy (np. w przypadku kart rowerowych) nie ma właściwie miejsca, więc znaczenie nowej normy może być marginalne. Wedle deklaracji w [odpowiedziach na interpelacje poselskie](#), rząd nie planuje obecnie wprowadzania obowiązkowego OC ani rejestracji hulajnóg.

Częściowa depenalizacja marihuany ([Przegląd nr 1](#)): Według informacji [przekazanych przez posłankę Klaudię Jachirę](#), prace nad ustawą dotyczącą depenalizacji posiadania marihuany w określonym limicie zostały wstrzymane. Powodem jest brak porozumienia wewnątrz koalicji rządzącej.

System kaucyjny ([Przegląd nr 4](#)): 1 stycznia 2026 roku kończy się okres przejściowy dla wprowadzania do obrotu butelek nienależących do systemu kaucyjnego. [Do 3 listopada zwrócono w jego ramach zaledwie ok. 2300 opakowań.](#) Dyskusja nad sprawnością systemu, problemami klientów oraz metodami omijania przepisów z pewnością powróci w 2026 roku, co może skutkować kolejnymi modyfikacjami.

Stan prawny na 31 grudnia 2025